

Kehkeşan motifi divan şiirinde çeşitli şekillerde görülmektedir. Bazan hem çokluğu hem parlaklığı itibarıyla âşîğin göz yaşı olarak ele alınmış, şekli itibarıyla da daha çok yola benzetilmiştir. Hayâlî'nin, "Aks-i râh-ı pür-şükûfendir miyan- bend-i felek" mısraında kehkeşan sevgilinin yıldız çiçekleriyle dolu yolunu ifade etmek üzere kullanılmıştır. Ayrıca yine şekil yönünden kervana da benzetildiğinden divan şiirinde "kervan-râh-ı kehkeşan" tabirine sık sık rastlanır. Ahmed Paşa'nın, "Geh kâhkeşan gâh iletip hirmen-i mehten / Dûlâb-ı felek delv ile dökerci ana mâ" beytinde kehkeşanın ay harmanından saman götürmesi ve "felek dolabı"-nın delv ile (kova = kova burcu) ona su dökmesi bir arada zikredilerek kerpiç yapımına telmihte bulunulmuştur. Nevî'nin, "Kem kâse bezm-i işretine mâh-ı âsuman / Yetmez ziyâfetinde simât olsa kehkeşan" beytinde kehkeşan, kendisini teşkil eden küme içindeki yıldız bolluğundan ötürü övülen şahsın sofrasındaki zenginliği ifade eder. Bazan da Şeyhî'nin, "San dâne yidi encüm ü dâm idi kehkeşân / Yâ sayd-ı nesr-i tâyire pertâb idi şihâb" beytinde olduğu gibi kehkeşan tuzağa, yıldızlar ise kuşları aldatmak için içine serpilmiş yeme benzetilmiştir.

Yakın dönem Türk matbuatında "Kehkeşan" adı verilen bazı edebî dergiler yayımlanmıştır. Bunlardan Trabzon'da Ali Rıza tarafından çıkarılan dergi on beş günlük "musavver, edebî, fennî, zirâî, ticarî, sınaî bir mecmua" olarak 23 Temmuz 1909 ile 1910 arasında yirmi dört sayı çıkarılmıştır. Şiir, makale, tenkit, felsefî yazılar, kısa hikâye ve musahabelerin yer aldığı mecmuada Hamâmîzâde İhsan, Halîl Nihad (Boztepe), İbrahim Alâeddin (Gövsâ) ve Tahsin Nâhid gibi imzalar görülmektedir. Fecr-i Âtî'nin yerini almak isteyen Yeni Nesil adlı edebî grubun yayın organı olarak İstanbul'da neşredilen *Kehkeşan* ise "fennî, edebî, içtimaî on beş günde bir neşrolunur mecmua-i musavver" tanıtımıyla yayın hayatına girmiş, 8 Eylül 1912 – 2 Eylül 1914 tarihleri arasında sadece dokuz sayı çıkabilmiştir. Görülebilen beş sayısındaki başlıca imzalar şunlardır: Hasib (Diñsoy), Hâlid Fahri (Ozansoy), İsmâil Hâmi (Danışmend), Sadi, Münir Süreyya (Münir Süleyman Çapanoğlu), Selâhaddin Enis (Kantarağasızâde, Atabeyoğlu), Yusuf Ziya (Ortaç).

BİBLİYOGRAFYA :

Burhân-ı Kâti' Tercümesi, s. 685; [Redhouse], *İlaveli Lugat-ı Osmâniye*, İstanbul 1283, II, 181; a.mlf., *A Turkish and English Lexicon*, İstan-

bul 1890, s. 1520; Şükûn, *Farsça-Türkçe Lûgat*, s. 1492; *Tarama Sözlüğü*, Ankara 1967-71, III, 1893; V, 3290; Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı* (İstanbul 1943), İstanbul 1980, s. 216-217; Yusuf Ziya Ortaç, *Bizim Yokuş*, İstanbul 1966, s. 11-15; Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde*, Ankara 1970, s. 228-230; Mehmed Çavuşoğlu, *Necâti Bey Divânı'nın Tahlîli*, İstanbul 1971, s. 252; Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, İstanbul 1971, II, tür.yer.; Hasan Duman, *Katalog*, s. 206; Cemâl Kurnaz, *Hayâlî Bey Divânı (Tahlîli)*, Ankara 1987, s. 439; M. Nejat Sefercioğlu, *Nevî Divânı'nın Tahlîli*, Ankara 1990, s. 334-359; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1999, s. 236; Dihhudâ, *Luğatnâme*, XXII, 298; Cengiz Yurdanur, "Kehkeşân", *TDEA*, V, 260.

NAZIM H. POLAT

KELÂBÂZÎ, Ahmed b. Muhammed (أحمد بن محمد الكلاباذي)

Ebû Nasr Ahmed b. Muhammed
b. el-Hüseyn el-Buhârî el-Kelâbâzî
(ö. 398/1008)

Buhârî'nin râvilerine dair
eserleriyle tanınan hadis âlimi.

323'te (935) Buhâra'nın bir semti olan Kelâbâz'da doğdu. Mâverâunnehir, Horasan ve Bağdat gibi ilim merkezlerini dolaşarak âlimlerden ders aldı. Hocaları arasında Heysem b. Küleyb eş-Şâşi, Ebû Ca'fer Muhammed b. Muhammed el-Cemâî, Ebû Ya'lâ Abdülmü'min b. Halef gibi muhaddisler bulunmaktadır. Dârekutnî, Hâkim en-Nisâbüri ve Ca'fer b. Muhammed el-Müstağfirî gibi âlimler de onun talebeleri arasında yer almıştır. Kelâbâzî Cemâziyelâhir 398'de (Şubat 1008) vefat etti. Bu tarih 378 (988) olarak da zikredilmiştir.

Buhârî rivayetleri hakkındaki geniş bilgisiyle tanınan ve güvenilir bir muhaddis olduğunda ihtilâf bulunmayan Kelâbâzî için Hatîb el-Bağdâdî sika ve hâfiz, Hâkim en-Nisâbüri sebt ve mütkın terimlerini kullanmışlardır. Ayrıca öğrencisi Ca'fer b. Muhammed el-Müstağfirî onun devrinde Mâverâunnehir'de en çok hadis bilen kimse olduğunu, Hâkim en-Nisâbüri de Mâverâunnehir'de benzeri bulunmadığını söylemiştir.

Kelâbâzî'nin *el-Hidâye ve'l-irşâd fi mâ'rifeti ehli's-şika ve's-sedâd ellezîne aḥreçe lehüm el-Buhârî fi Câmî'ih* adlı eseri, Buhârî'nin 1525 râvisini alfabetik olarak ve kısa notlarla tanıtmakta olup Abdullah el-Leysi tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1407/1987). Kitabı Abdullah b. Abdurrahman el-Cüzey 562'de (1167) tehzip etmiştir. İbnü'l-Kayserânî,

Şahîḥayn râvileri hakkında telif ettiği çalışmasında Buhârî'nin râvileriyle ilgili olarak Kelâbâzî'nin eserini esas almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kelâbâzî, *Ricâlü Şahihi'l-Buhârî*, I, 15-24; Hatîb, *Târiḥu Bağdâd*, IV, 434-435; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1027-1028; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela'*, XVII, 94-96; *Keşfü'z-zunûn*, I, 88, 555; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 280; *Hediiyyetü'l-ârifin*, I, 69; Sezgin, *GAS*, I, 216-217; a.mlf., *GAS (Ar.)*, I, 443.

SALAHATTİN POLAT

KELÂBÂZÎ, Mahmûd b. Ebû Bekir (محمود بن أبي بكر الكلاباذي)

Ebû'l-Alâ Şemsüddin Mahmûd
b. Ebî Bekr b. Mahmûd
el-Buhârî el-Kelâbâzî
(ö. 700/1300)

Hanefî fakihî ve hadis âlimi.

644'te (1246) veya 649 yılının Cemâziyelevvel ayının başlarında (Temmuz 1251 sonları) Buhara'nın büyük semtlerinden Kelâbâz'da dünyaya geldi. Hılâtî'den (ö. 652/1254) ders aldığına ve elli altı yaşında öldüğüne dair bilgiler doğru ise doğumu için 644 (1246) yılı tercih edilmelidir. Buhârî, ayrıca ferâiz alanındaki şöhreti sebebiyle Farazî nisbeleriyle de anılır. Fıkhta temel öğrenimini Buhara'da yaptı. Necmeddin Ömer b. Muhammed el-Kâhuştüvânî'den ferâiz okudu. 670 (1272) yılı civarında Buhara'da Ahmed b. Ma'ser'den hadis öğrendiğine dair bilgiden o tarihlerde henüz memleketinde olduğu anlaşılmaktadır. Kelâbâzî hadis rivayet etmek için Merv, Ebîverdî, Dâmegân ve Serahs'ı dolaşarak çeşitli âlimlerden hadis dinledikten sonra Bağdat, Musul, Mardin ve Düneysir'e gidip Kevâşî ve Ebû'l-Fazl Muhammed b. Muhammed İbnü'd-Debbâb gibi âlimlerin yanında hadis öğrenimini sürdürdü. 677'de (1279) hacca gitti. 684 (1285) yılında Dimaşk'a geçerek Sümeysâtiyye Hankahı'na yerleşti; bizzat istinsah ettiği birçok eserden oluşan özel kütüphanesini buraya vakfetti. Fahreddin İbnü'l-Buhârî, Ebû Abdullah İbnü'l-Kemâl el-Makdisî, Abdürrahîm b. Abdülvâhid el-Makdisî, Muhammed b. Abdülmü'min es-Sûrî gibi birçok muhaddisten hadis öğrendi. 680 (1281) yılından sonra Mısır'a göç etti; uzun süre kaldığı Kahire'de İbn Hamdân ve Ahmed b. İshak el-Eberkûhî gibi âlimlerden hadis okudu. Kendisinden hadis veya ferâiz öğrenen kişiler arasında Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî, Yûsuf b. Abdurrahman